

Рівненський державний гуманітарний університет  
Факультет історії, політології та міжнародних відносин  
Кафедра всесвітньої історії

Назва дисципліни	Історія світових цивілізацій
Викладач	Михальчук Роман Юрійович
Профайл викладача на сайті кафедри	<a href="http://fipmv.rv.ua/index.php/kafedry/kafedra-ii">http://fipmv.rv.ua/index.php/kafedry/kafedra-ii</a>
E-mail викладача	<a href="mailto:r.mykhalchuk@ukr.net">r.mykhalchuk@ukr.net</a>
Посилання на освітній контент дисципліни CMS Moodle (за наявності) або на іншому ресурсі	
Консультації	Відповідно до графіку індивідуальних консультацій, що розміщений на інформаційному стенді кафедри всесвітньої історії РДГУ

#### **Анотація дисципліни**

*Історія світових цивілізацій* – навчальний курс, який має на меті сформувати системні знання про роль цивілізацій у процесі накопичення досвіду людства в контексті розвитку соціально-економічної, культурно-релігійної сфер, зародження і розвитку держави та права тощо. Теоретичні знання, отримані під час вивчення дисципліни повинні дати можливість не лише визначити тенденції розвитку цивілізаційних систем, а й знаходити шляхи виходу з сучасних проблем цивілізаційних криз. Важливість опанування курсу полягає у необхідності багатогалузевого вивчення цілої низки самостійних галузей історичного знання, а саме: історія економічна, соціальна, політична, військова, правова, релігійна тощо. Дисципліна розроблена із урахуванням принципу поліваріантності розвитку історичної науки. Програма курсу побудована за історико-хронологічним принципом і охоплює різні типи цивілізацій.

**Передумови.** Ефективність засвоєння змісту дисципліни «Історія світових цивілізацій» значно підвищиться, якщо здобувач вищої освіти попередньо опанував матеріалом таких дисциплін як: історія України, релігієзнавство. Курс пов'язаний з навчальними дисциплінами, як «Всесвітня історія», «Філософія», «Історія Стародавнього Світу», «Історією середніх віків», «Новою історією країн Європи та Америки», «Новою історією країн Азії та Африки», «Новітньою історією країн Європи та Америки», «Новітньою історією країн Азії та Африки».

## **Мета і завдання дисципліни**

*Метою* вивчення навчальної дисципліни «Історія світових цивілізацій» є розуміння студентами проблем, пов'язаних із вивченням історичного минулого та формування світових цивілізацій. Курс має на меті сформуванню системні знання про роль цивілізацій у процесі накопичення досвіду людства в контексті розвитку соціально-економічної, культурно-релігійної сфер, зародження і розвитку держави та права тощо. Теоретичні знання, отримані під час вивчення дисципліни повинні дати можливість не лише визначити тенденції розвитку цивілізаційних систем, а й знаходити шляхи виходу з сучасних проблем цивілізаційних криз. Важливість опанування курсу полягає у необхідності багатогалузевого вивчення цілої низки самостійних галузей історичного знання, а саме: історія економічна, соціальна, політична, військова, правова, релігійна тощо.

*Завданнями* вивчення дисципліни є засвоєння студентами визначальних, специфічних рис та факторів формування світових цивілізацій, вміння аналізувати джерела та літературу, вивчення понятійного та категоріального апарату. Важливим завданням є навчитися аналізувати та застосовувати набуті знання у вирішенні актуальних проблем сучасності.

Курс є важливим для набуття необхідних для здобувачів вищої освіти спеціальності «Менеджмент» *компетенцій*. Згідно із вимогами освітньо-професійної програми вивчення дисципліни дозволяє здобути такі *загальні компетенції (ЗК)*: здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя, цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

Дисципліна розроблена із урахуванням принципу поліваріантності розвитку історичної науки. На практичних заняттях формується вміння правильно давати відповідь, виробляється творчий підхід до розв'язання поставлених проблем.

## **Очікувані результати навчання**

Очікуваними результатами навчання є концептуальні знання, набуті у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для системного мислення та інноваційної діяльності. Опанування курсу «Історія світових цивілізацій» для здобувачів вищої освіти спеціальності «менеджмент»

дасть можливість навчитися зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя, демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.

*У результаті вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинен знати:*

- основні теоретичні положення дисципліни;
- причини виникнення і функціонування цивілізацій;
- основні концептуальні підходи до розгляду світових цивілізацій;
- періодизацію та шляхи розвитку цивілізацій;
- роль та значення цивілізацій у всесвітньому історичному процесі;
- основні дати та історичні особистості цивілізацій.

*Вивчення дисципліни дасть можливість вміти:*

- відшуковувати та аналізувати інформацію з різних джерел;
- систематизувати історичний матеріал, необхідний для підкріплення власної позиції;
- розкривати сутність цивілізаційних процесів і явищ;
- характеризувати особливості окремих цивілізацій та порівнювати їхні шляхи розвитку;
- бути здатним висловити бачення перспектив розвитку та взаємодії цивілізацій.

### Дидактична карта дисципліни

Тема заняття, кількість годин	Форма діяльності	Методи навчання і оцінювання	Оцінювання аудиторної роботи	Завдання самостійної і домашньої роботи, години	Література, інформаційні ресурси	Оцінювання самостійної, домашньої роботи	Термін виконання самостійної роботи
<b>Змістовий модуль 1. Цивілізації Стародавнього Сходу.</b>							
Тема лекції №1. Історія світових цивілізацій як наукова дисципліна	Лекція	МН1,		Конспект: «Концепції цивілізаційного розвитку» МО2. 4 год	4, 6, 22, 26	3 бали	до проведення наступного аудиторного заняття
Тема лекції №2. Передісторія людського суспільства. 2 год.	Лекція	МН1, МН3		Визначити періоди еволюції Homo sapiens. Розвиток мислення, мови, знань МО2. 4 год.	1, 3, 4, 6, 22, 25	3 бали	до проведення наступного аудиторного заняття
Тема лекції №3. Цивілізації Стародавнього Сходу: Месопотамська, Єгипетська, Індійська, Китайська. 2 год. Тема практичного заняття № 1. Цивілізації Стародавнього Сходу. – 2 год.	Лекція	МН1, МН3  МН2, МО2, МО3	5 балів	Есе на тему: «Соціально-економічна структура суспільства, релігія та культура в Стародавньому Єгипті». МО6. 4 год.	1, 2, 3, 5, 6, 12, 16, 17, 22, 23, 24, 25, 28  1, 2, 3, 6, 12, 16, 17, 22, 23, 24, 25, 28	3 бали	до проведення наступного аудиторного заняття

Тема лекції №4. Цивілізації військових імперій Ассирія, Хетська, Персидська держава. 2 год.	Лекція	МН1		Розвиток міських цивілізацій Східного Середземномор'я» (конспект). МО2. 4 год	2, 3, 6, 12, 16, 17, 22, 24, 25, 28	3 бали	до проведення наступного аудиторного заняття
Змістовий модульний контроль	Оцінювання програмних результатів навчання	МО (Вибрати з переліку після таблиці)	10 балів	Додаткові завдання (за бажанням). Презентація на погоджену з викладачем тему.	МО7	5 балів	Не більше 7 днів після проведення модульного контролю
<b>Змістовий модуль 2. Антична та Середньовічна цивілізації.</b>							
Тема лекції №5. Античні цивілізації: давньогрецька, елліністична, давньоримська. 2 год. Тема практичного заняття. № 2. Античні цивілізації. 2 год.	Лекція	МН1, МН5		Реферат або есе на тему: «Значення еллінізму у розвитку античної цивілізації». МО6. 4 год.	1, 2, 6, 8, 9, 10, 11, 17, 22, 24, 25, 28	3 бали	до проведення наступного аудиторного заняття
		МН2, МО2	5 балів		1, 2, 6, 8, 9, 10, 11, 17, 22, 24, 25, 28		
Тема лекції №6. Середньовічні цивілізації Сходу: арабська, китайська, індійська, японська, цивілізації Південної Америки. 2 год. Тема практичного заняття № 3. Цивілізації Стародавньої Америки. 2 год.	Лекція	МН1, МН5		Конспект на тему: «Арабомусульманська цивілізація: релігія та культура». МО2. 4 год.	2, 7, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 28	3 бали	до проведення наступного аудиторного заняття
	Семинар	МН2, МО2	5 балів		2, 7, 13, 14, 15, 17, 19, 22, 23, 24, 25, 27, 28		
Тема лекції №7. Західна середньовічна цивілізація. 2 год. Тема практичного заняття № 4. Західна середньовічна цивілізація. 2 год	Лекція	МН1		Есе на тему: «Роль релігії та церкви у встановленні та розвитку цивілізацій епохи Середньовіччя». МО6. 4 год.	1, 2, 14, 15, 18, 22, 24, 25, 28	3 бали	до проведення наступного аудиторного заняття
	Семинар	МН2, МО3	5 балів		1, 2, 14, 15, 18, 22, 24, 25, 28		
Змістовий модульний контроль	Оцінювання програмних результатів навчання	МО (Вибрати з переліку після таблиці)	10 балів	Додаткові завдання (за бажанням). Презентація на погоджену з викладачем тему.	МО7	5 балів	Не більше 7 днів після проведення модульного контролю
<b>Змістовий модуль 3. Доіндустріальна, індустріальна та постіндустріальна цивілізації</b>							

Тема лекції №8. Доіндустріальна цивілізація. 2 год.	Лекція	МН1		Проект: «Місце буржуазних революцій в процесі становлення доіндустріальної цивілізації». МО9. 4 год.	1, 6, 20, 22, 24, 25, 28	3 бали	до проведення наступного аудиторного заняття
Тема лекції №9. Індустріальна цивілізація. 2 год.	Лекція	МН1, МН5		Есе: «Філософські основи індустріальної цивілізації» МО6. 4 год.	2, 6, 22, 24, 25, 28	3 бали	до проведення наступного аудиторного заняття
Тема лекції №10. Постіндустріальна цивілізація. 2 год. Тема практичного заняття № 5. Цивілізаційні процеси XVII ст. – поч. XXI ст. 2 год.	Лекція  Семинар	МН1, МН3  МН2, МО2, МО3	5 балів	Конспект: «Соціально-економічна структура суспільства в постіндустріальну епоху». МО2. 4 год.	6, 21, 22, 24, 25, 28  6, 20, 21, 22, 24, 25, 28	3 бали	до проведення наступного аудиторного заняття
Змістовий модульний контроль	Оцінювання програмних результатів навчання	МО (Вибрати з переліку після таблиці)	10 балів	Додаткові завдання (за бажанням). Презентація на погоджену з викладачем тему.	МО7	5 балів	Не більше 7 днів після проведення модульного контролю
Підсумковий контроль	Залік			Виконання ІНДЗ	Захист ІНДЗ	15 балів	Згідно розкладу

## МЕТОДИ НАВЧАННЯ

- МН1 – словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);  
МН2 –практичний метод (лабораторні та практичні заняття);  
МН3 –наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);  
МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);  
МН5 –відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);  
МН6 –самостійна робота (розв'язання завдань);  
МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота.

## МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

- МО1 – екзамени;  
МО2 –усне або письмове опитування  
МО3 – колоквиум,  
МО4 –тестування;  
МО5 – командні проекти;  
МО6 – реферати, есе;  
МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;  
МО8 – презентації та виступи на наукових заходах;

МО9 – захист лабораторних і практичних робіт;  
МО10 –залік.

### **Технічне й програмне забезпечення /обладнання**

Ноутбук, персональний комп'ютер, мобільний пристрій (телефон, планшет) з підключенням до Інтернет для:

- комунікації та опитувань;
- виконання домашніх завдань;
- виконання завдань самостійної роботи.

Програмне забезпечення для роботи з освітнім контентом дисципліни та виконання передбачених видів освітньої діяльності

### **Політика дисципліни**

При організації освітнього процесу здобувачі вищої освіти, викладачі, методисти та адміністрація діють відповідно до: Положення про організацію освітнього процесу у РДГУ, Положення про академічну доброчесність, Положення про оцінювання знань і умінь здобувачів вищої освіти, Положення про практики, Положення про внутрішнє забезпечення якості освіти.

Здобувачі вищої освіти повинні виконувати всі передбачувані програмою види робіт. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність під час практичного заняття; (не)допустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття; несвоєчасне виконання поставленого завдання.

### **Політика доброчесності**

Здобувач вищої освіти виконуючи самостійну або індивідуальну роботу повинен дотримуватись політики доброчесності. У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувача вищої освіти він отримує незадовільну оцінку і повинен повторно виконати завдання, які передбачені у силабусі.

### **Система оцінювання та вимоги**

#### **Види контролю:**

поточний, модульний, підсумковий.

#### **Методи контролю:**

спостереження за навчальною діяльністю здобувачів вищої освіти,  
усне опитування,  
письмовий контроль,  
тестовий контроль.

**Форма контролю: залік**

**Критерії оцінювання.** Еквівалент оцінки в балах для кожної окремої теми може бути різний, загальну суму балів за тему визначено в розподілі балів, які отримують здобувачі вищої освіти при вивченні дисципліни.

Результат освітньої діяльності здобувача вищої освіти оцінюється згідно Положення про оцінювання знань і умінь здобувачів вищої освіти РДГУ за такими рівнями та критеріями:

Суми балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою		
					екзамен	Залік	
90-100	A	відмінно	здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує	Високий (творчий)	відмінно	зараховано	
82-89	B	дуже добре	здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичним матеріалом, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре		
74-81	C	Добре	здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, загалом самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, з-поміж яких є суттєві, добирати аргументи для				
64-73	D	задовільно	здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, з-	Середній (репродуктивний)	задовільно		
60-63	E	достатньо	здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні вищому за початковий, значну частину його відтворює на				
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно		не зараховано

1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	не зараховано
------	---	--	---	-----------------------------------	--------------	---------------

Підсумкова (загальна) оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль); оцінка (бали) за виконання лабораторних досліджень; оцінка (бали) за практичну діяльність; оцінка за ІНДЗ; оцінка (бали) за участь у наукових конференціях, олімпіадах, підготовку наукових публікацій тощо.

Залік виставляється за результатами поточного модульного контролю, проводиться по завершенню вивчення навчальної дисципліни.

#### Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти при вивченні дисципліни

Поточне тестування та самостійна робота										Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3			ІНДЗ	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	100
3	3	5+3	3	5+3	5+3	5+3	3	3	5+3	
Модульний контр. – 10			Модульний контр. – 10			Модульний контр. – 10				

Примітка:

3 бали – максимальне оцінювання за самостійну роботу в позааудиторний час.

5 балів – максимальне оцінювання на практичному занятті під час аудиторних годин.

### Питання для підготовки до підсумкового контролю

#### Перелік питань до заліку

1. Визначення підходів до поняття «цивілізація».
2. Становлення цивілізаційних теорій.
3. Східна і західна моделі розвитку передцивілізаційних суспільств.
4. Теорія цивілізаційного розвитку Н.Я. Данилевського.
5. Теорія цивілізаційного розвитку О. Шпенглера.
6. Теорія цивілізаційного розвитку А. Тойнбі.
7. Передісторія людського суспільства: біологічні і соціальні особливості людини.
8. Перехід від матриархату до патріархату, особливості патріархальної спільноти.
9. Прадавні форми міфології і релігії.
10. Мезоліт: перехідний період до цивілізації.
11. Неолітична революція.
12. Природно-географічний фактор в розвитку річних цивілізацій.
13. Давньоєгипетські піраміди та їх будівничі.
14. Живопис, писемність Стародавнього Єгипту.
15. Міфи і релігія Стародавньої Месопотамії. Епос про Гільгамеша.
16. Наукові знання і культура стародавніх шумерів.

17. Стародавній Вавілон, його місце в історії Стародавнього Світу.
18. Закони Хаммурапі.
19. Рабство в житті давньосхідного суспільства.
20. Індія як різновид східної цивілізації.
21. Китай як різновид східної цивілізації.
22. Конфуціанство, даосизм і буддизм у Стародавньому Китаї. Вчення Конфуція.
23. Кріто-мікенська цивілізація.
24. Антична цивілізація.
25. Особливості давньогрецької цивілізації.
26. Олімпійський пантеон богів Стародавньої Греції.
27. Виховання і освіта в Стародавній Греції.
28. Виникнення історії: Геродот, Фулідід, Ксенофонт.
29. Побут і повсякденне життя стародавніх греків.
30. Особливості давньоримської цивілізації.
31. Пантеон давньоримських богів.
32. Роль видовищ в цивілізації Давнього Риму. Цирк і гладіатори.
33. Християнство і культурний спадок античності.
34. Вплив загибелі Західної Римської імперії на долю цивілізації.
35. Древні цивілізації на території Південної Америки.
36. Візантійська імперія.
37. Середньовічна цивілізація: етапи розвитку.
38. Картина світу середньовічної людини.
39. Виникнення середньовічних міст як центрів ремесла та торгівлі.
40. Роль релігії в політичному, духовному та економічному житті середньовічного суспільства.
41. Поезія вагантів та трубадурів.
42. Перші буржуазні революції як ознака зникнення середньовічної цивілізації.
43. Хрестові походи як зіткнення західноєвропейської та мусульманської середньовічних цивілізацій.
44. Коран – священна книга мусульман.
45. Монотеїзм ісламу і християнства.
46. Роль Великих географічних відкриттів.
47. Вплив італійського Відродження та західноєвропейську цивілізацію.
48. Процес Реформації та Контрреформації в Західній Європі.
49. Формування світових колоніальних імперій.
50. Просвітницький абсолютизм в контексті повного переходу до індустріальної цивілізації.
51. Основні риси постіндустріальної цивілізації.
52. Трансформація суспільства в період становлення постіндустріальної цивілізації.
53. «Суспільство споживання» в епоху постіндустріальної цивілізації.
54. Глобалізація в контексті постіндустріальної цивілізації.
55. Глобальні проблеми сучасності.

**Рекомендована література та інформаційні ресурси**  
**Основна (до 6-7 найменувань)**

1. Історія світової культури: Навч. посіб. / Кер. авт. авт. Л. Левчук. – 3-тє вид., переробл. і доп. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 400 с.
2. Космина В.Г. Вступ до історії сучасної цивілізації: конспект лекційного курсу: Навч. посіб. для студ. гуманіт. спец. / В. Г. Космина; Запорізький держ. ун-т. - Запоріжжя: Просвіта, 2001. – 76 с.
3. Крижанівський О.Г. Історія Стародавнього Сходу. Підручник. – К: Либідь, 2000. – 592 с.
4. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства. Навчальний посібник для студентів гуманітарних спец. вузів / Ю. В. Павленко. – 3-є вид., стереотип. – К.: Либідь, 2001. – 360 с.
5. Семенникова Л.И. Цивилизации в истории человечества: Учебное пособие. – Брянск, 1998. – 340 с.
6. Яковець Ю.В. История цивилизаций: Учеб. пособие. — М.: ВЛАДОС, 1997. – 352 с.

**Додаткова (10-15 джерел)**

7. Баглай В.Е. Империя ацтеков. Таинственные ритуалы древних. / В.Е. Баглай. – М.: Вече, 2005. – 336 с.
8. Балух В.О. Історія цивілізації в 3-х т. Том 1. Стародавня Греція / В.О. Балух. – Чернівці: Наші книги, 2007. – 658 с.
9. Балух В.О. Історія цивілізації в 3-х т. Том 2. Стародавній Рим / В.О. Балух. – Чернівці: Наші книги, 2007. – 658 с.
10. Боннар А. Греческая цивилизация. – М.: Искусство, 1991.
11. Грант М. Классическая Греция. Пер. с англ. – М.: ТЕРРА-Книжный клуб, 1998. – 336 с.
12. Древние цивилизации / Под ред. Г.Н. Бонгард-Левина. – М.: Мысль, 1989. – 479 с.
13. Ершова Г.Г. Майя: тайны древнего письма. – М.: Алетея, 2004. – 296 с.
14. Ислам и крестовые походы. 1096–1699 гг. // История крестовых походов / Пер. с англ. Е. Дорман. – М.: КРОН-ПРЕСС, 1998. – 495 с.
15. История средних веков: В 2-х т. 6 Учебник для студ. ун-в / Под ред. С.Д. Сказкина. – Изд-во 2-е; перераб. – М.: Высш. шк., 1977. – Т. 1. – 471 с.
16. Мелларт Дж. Древнейшие цивилизации Ближнего Востока / Пер. с англ. И ком. Е.В. Антоновой. – М.: Наука, 1982. – 149 с.
17. Нерсесов Я.Н. Тайны Нового Света. От древних цивилизаций до Колумба. – М.: Вече, 2001. – 512 с.
18. Рубель В. Історія середньовічного Сходу. Курс лекцій / В.А. Рубель. – К.: Либідь, 2002. – 624 с.
19. Рубель В. Історія цивілізацій доколумбової Америки: навч. посіб. / В.А. Рубель. – К.: Либідь, 2005. – 504 с.
20. Сборник документов по истории Нового времени. Буржуазные революции XVII-XVIII вв.: Учебное пособие / Сост. М.Ю. Золотухин, М.М. Куриков, В.М. Лобанов и др.: Под ред. В.Г. Сиротина. – М.: Высш. шк. 1990. – 303 с.

21. Сич О., Мінаєв А. Світ у другій пол. ХХ – на початку ХХІ ст.: основні тенденції політичного та соціально-економічного розвитку: навч. посіб. – Чернівці: Наші книги, 2010. – 199 с.

**Посилання на сайти (5-10 джерел)**

22. Буданова В.П. История мировых цивилизаций: Учебник. – М., 2004. – 202 с.  
<https://studfile.net/preview/4668025/>
23. История и культура Востока <http://middleeast.org.ua/history/>
24. История мировых цивилизаций с древности до наших дней. Энциклопедия мифологии <http://godsbay.ru/civilizations/>
25. История мировой культуры (мировых цивилизаций) [http://yanko.lib.ru/books/cultur/drach-hist\\_w\\_cult.pdf](http://yanko.lib.ru/books/cultur/drach-hist_w_cult.pdf)
26. Класичні теорії цивілізацій [https://pidruchniki.com/16120815/kulturologiya/klasichni\\_teoriyi\\_tsivilizatsiy](https://pidruchniki.com/16120815/kulturologiya/klasichni_teoriyi_tsivilizatsiy)
27. Мир индейцев: истоия, культура, мифология, фотографии, фильмы. <https://www.indiansworld.org/#Mesoamerika>
28. Хачатурян В. История мировых цивилизаций с древнейших времен до конца ХХ века // Гумер – история. [www.gumer.info/bibliotek\\_Buks/History/hach\\_istmir/](http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/hach_istmir/).